

**Slovenská reč**, časopis pre výskum slovenského jazyka. Založený v roku 1932.  
Vydáva Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied v Bratislave

**Slovak Language**, Journal for the Slovak Language Research. Founded in 1932.  
Published by Ľudovít Štúr Institute of Linguistics, Slovak Academy of Sciences in Bratislava

**Hlavný redaktor/Editor-in-Chief:** prof. PhDr. Slavomír Ondrejiovič, DrSc.  
**Výkonné redaktorky/Managing Editors:** Mgr. Denisa Dovičovičová, Mgr. Júlia Behýlová  
**Redakcia anglických textov/English Language Editor:** Mgr. Júlia Behýlová

**Redakčná rada/Editorial Board:**

doc. PaedDr. Zdenko Dobrík, PhD. (Banská Bystrica), prof. PhDr. Juraj Dolník, DrSc. (Bratislava),  
prof. PhDr. Miroslav Dudok, DrSc. (Bratislava), prof. PhDr. Ľubomír Ďurovič, DrSc. (Lund  
– Švédsko), dr. sc. Siniša Habijanec, PhD. (Bratislava), prof. dr. Björn Hansen (Regensburg –  
Nemecko), PhDr. Milan Harvalík, Ph.D. (Praha – Česká republika), doc. Mgr. Martina Ivanová,  
PhD. (Prešov), doc. PhDr. Viera Kováčová, PhD. (Ružomberok), prof. PaedDr. Ľubomír Kralčák,  
PhD. (Nitra), Associate Prof. Mark Lauersdorf, Ph.D. (Kentucky – USA), doc. Mgr. Gabriela  
Múcsková, PhD. (Bratislava), prof. Mgr. Martin Ološtiak, PhD. (Prešov), prof. PhDr. Oľga  
Orgoňová, CSc. (Bratislava), doc. Mgr. Martin Pukanec, PhD. (Nitra), Mgr. Jaroslava Rusinková,  
PhD., prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc. (Košice), prof. PhDr. Daniela Slančová, CSc. (Prešov), Mgr.  
Jana Wachtarczyková, PhD. (Bratislava)

**Technický redaktor/Technical Editor:** Mgr. Vladimír Radik

**Návrh a grafické spracovanie obálky/Design of the journal cover:**  
Mgr. Jana Wachtarczyková, PhD., Mgr. Martina Cebacauerová, PhD.

**Periodicita/Periodicity:**  
vychádza 3-krát ročne/published 3 times per year

**Adresa redakcie/Editorial Address:**  
Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Panská 26, 811 01 Bratislava, Slovenská republika  
tel.: +421 2 5443 1761, +421 2 5443 1762, e-mail: slovenska.rec@gmail.com

**Elektronická verzia časopisu je dostupná na internetovej adrese/The electronic version of  
the journal is available at:**  
<http://www.juls.savba.sk/ediela/sr/>

**Slovenská reč je citovaná v databázach/The Slovak Language is indexed by the following  
databases:**

Bibliografia Językoznawstwa Ślawistycznego (iSybisław), EBSCO Discovery Service, European  
Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS), Linguistic Bibliography  
Online (Brill), Linguistics & Language Behavior Abstract – LLBA (ProQuest), Naviga (Softweco),  
Scopus (Elsevier), Summon (Serials Solutions/ProQuest), The Central European Journal of Social  
Sciences and Humanities (CEJSH), WorldCat (OCLC)

SCImago Journal Rank (SJR) 2019: 0,1  
Source Normalized Impact per Paper (SNIP) 2019: 0,44  
CiteScore 2019: 0,2

**ISSN 0037-6981 (tlačená verzia/print)**  
**EV 3695/09**  
**ISSN 1338-4279 (online)**  
**IČO vydavateľa 00167 088**

## OBSAH/CONTENTS SR 2/2020

### ŠTÚDIE A ČLÁNKY/STUDIES AND ARTICLES

- 127 – 142 **Purizmus v diskriminačnom diskurze** (1. časť)  
Purism in Discriminatory Discourse (Part I)  
*Slavomír Ondrejovič*
- 143 – 161 **Reciprocita v slovenčine a otázky jej lexikografického spracovania**  
Reciprocity in Slovak and Issues Concerning its Lexicographic Processing  
*Martina Ivanová*
- 162 – 190 **Problematika písania veľkých písmen v terénnych názvoch**  
Problems of Writing Capital Letters in Anoikonyms  
*Iveta Valentová*
- 191 – 211 **Ideologicko-persuázívne prejavy v publicistických titulkoch denníka Pravda v 60. rokoch**  
Ideological and Persuasive Aspects in the Publicistic Headlines of the Pravda Newspaper in the 1960s of the 20th Century  
*Patricia Molnárová*

### DISKUSIE A ROZHLADY/DISCUSSIONS AND HORIZONS

- 212 – 226 **Štandardizácia cudzích geografických názvov ako prejav adaptačného maximalizmu (na príklade Lombardia vs. Lombardsko)**  
Standardization of Foreign Geographical Names as a Manifestation of Adaptive Maximalism (with an Example of Lombardia vs. Lombardsko)  
*Jana Wachtarczyková*
- 227 – 235 **O nových Pravidlách slovenského pravopisu**  
On the New Rules of Slovak Orthography  
*Jaroslava Rusinková*

### RECENZIE/REVIEWS

- 236 – 239 **Jazykový svet divadelníkov autenticky, plasticky a bez príkras**  
ORGOŇOVÁ, O. – BOHUNICKÁ, A. – ZAMIŠKOVÁ KRAJČ, B. – PAŠUTHOVÁ, Z.: Slovník divadelných profesionalizmov  
The Language World of Theater Performers Authentically, Plastically and without Embellishments  
ORGOŇOVÁ, O. – BOHUNICKÁ, A. – ZAMIŠKOVÁ KRAJČ, B. – PAŠUTHOVÁ, Z.: Dictionary of Theatrical Professionalisms  
*Perla Bartalošová*

# ŠTANDARDIZÁCIA CUDZÍCH GEOGRAFICKÝCH NÁZVOV AKO PREJAV ADAPTAČNÉHO MAXIMALIZMU (na príklade *Lombardia* vs. *Lombardsko*)<sup>1</sup>

**Jana Wachtarczyková**

*Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV  
Bratislava*

WACHTARCZYKOVÁ, Jana: Standardization of Foreign Geographical Names as a Manifestation of Adaptive Maximalism (with an Example of *Lombardia* vs. *Lombardsko*). Slovak Language, 2020, Vol. 85, No. 2, pp. 212 – 226.

**Abstract:** The paper deals with the issue of standardization of foreign geographical names in Slovak. The issue for discussion is the standardization of the name *Lombardy* instead of the hitherto used name *Lombardia*. The author analyzes the relationship between these competitive names and their functioning in Slovak. She bases his findings on the frequency of occurrence of these names in the corpora of the Slovak language – the family of web corpora Aranea and the Slovak National Corpus. The analysis takes into account the issues of lexicographic processing of these names, the principles of standardization of foreign names in Slovak, as well as international trends leading to reduction of exonyms in national languages. The practical use of the names *Lombardia* / *Lombardsko* is evidenced by examples from corpora. The author also notes them in the context of the linguistic adaptation of other names in the Italian regions. She considers the prioritization of the exonym *Lombardsko* at the expense of the form *Lombardia* through standardization as a manifestation of adaptive maximalism and linguistic purism in general in Slovak. Thus, the question of standardization of geographical names in Slovak also acquires a sociolinguistic dimension.

**Key words:** word form *Lombardia* vs. *Lombardsko*, Slovak, geographical names standardization, adaptive maximalism, exonym, endonym, alonym

Publicistika jarých mesiacov roka 2020 sa niesla v znamení intenzívneho spravodajstva o epidemiologickej situácii vo svete. Do centra pozornosti sa dostali názvy lokalít spojené s prepuknutím ochorenia covid-19 ako Wu-chan (pinyin: Wūhàn) v provincii Chu-pej (pinyin: Húběi) v strednej Číne a následne región Lombardie na severe Talianska s epicentrom nákazy v meste Codogno provincie Lodi. Vírusová pandémia toto čínske mesto a provinciu v našom jazyku zviditeľnila a zariadila im tak neslávne promo. Región na Apeninskom polostrove je však u nás na Slovensku dávno a dobre známy. Ide o región, ktorý sa v taliančine nazýva *Lombar-*

<sup>1</sup> Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu Vega č. 2/0014/19 *Diskriminačná inštrumentalizácia jazyka*.

dia. Aj v slovenčine je známy najmä ako *Lombardia*. Neznáme sú dôvody, prečo *Lombardia* prestala vyhovovať ako oficiálne pomenovanie tohto regiónu a do zoznamu exonym (*Názvy geografických objektov z územia mimo SR*)<sup>[1]</sup> pribudla štandardizovaná podoba *Lombardsko*<sup>2</sup>.

Z nášho pohľadu ide o kontraproduktívny počin, ktorý v slovenčine zbytočne skomplikoval identifikáciu daného regiónu a umelo vytvoril problém tam, kde doposiaľ žiadny nebol. Táto štandardizácia nebola reakciou na potreby jazykovej praxe. Korpusové zdroje ukazujú, že neodráža aktuálne frekvenčné pomery podôb *Lombardia* a *Lombardsko* v slovenčine. Domnievame sa, že hlavným dôvodom tohto štandardizačného aktu je presadiť názov s domácim topoformantom *-sko*, vďaka ktorému *Lombardsko* zrejme pôsobí slovenskejšie než *Lombardia*. Je možné, že navrhovatelia tejto štandardizácie boli motivovaní ideou systémovosti<sup>3</sup> a rozhodli sa posilniť analógiu v onymickom subsysteme podobne adaptovaných geografických názvov v slovenčine. Systémovosť je však komplexná záležitosť, a tak posilňovanie špecifickej vnútrošystemovej analógie v jednom jazyku nevyhnutne znamená oslabovanie iného typu systémovosti. V tomto prípade oslabovanie makrosystemovej interlingválnej analógie a odklon od medzinárodného exonyma *Lombardia* zaužívaného na označovanie daného regiónu vo väčšine<sup>4</sup> európskych jazykov. V štandardizácii *Lombardska* na úkor *Lombardie* môžeme vidieť aj ideologický zámer – novodobý slovenský purizmus, ktorý sa prejavuje v adaptačnom maximalizme a vo vyrábaní národných jazykových špecifik. Nepochybne ide o inštitucionálny purizmus, pretože nevychádza z aktuálnej jazykovej situácie a odkláňa sa od zdravoušudkovej logiky používateľa jazyka. Slovmi J. Dolníka „Niet reálneho dôvodu predpokladať, že používatelia materinského jazyka pociťujú potrebu zdokonaľovať jeho systém navodením pravidelnejších prvkov“ (Dolník, 2010, s. 56).

Uvedený maximalizmus pri štandardizácii tohto geografického názvu prináša hodnotovo-výrazovú zmenu a s ňou viac škody ako úžitku. Škody v zmysle zvýšenia jazykovej entropie – zahltenia verejnosti ďalším onymickým vzťahom a s ním novú hierarchiu jazykovej záväznosti jednotlivých pomenovaní v tomto vzťahu. Táto štandardizácia otvorila priestor pre koexistenciu nerovnocenných variantov, ale po prehodnotení kontextu ich používania. Vytvorila tým ďalší zdroj záťaže a neistoty pre používateľov jazyka. Mocenským spôsobom (pretože štandardizácia je autoritatívnou de-

<sup>2</sup> Podrobnosti o dátume štandardizácie jednotlivých exonym a jej okolnostiach (napr. odbornej diskusii, hlasovaní členov Názvoslovnéj komisie Úradu geodézie, kartografie a katastra SR – NK ÚGKK SR) nie sú verejnosti dostupné. Známy je len priebežne aktualizovaný zoznam exonym (najnovší z 11. 10. 2017).

<sup>3</sup> Idea systémovosti sa v našom jazykovednom diskurze dlhodobo chápe ako kritérium jazykovej správnosti. Pretrváva tendencia „vymedziť jazykovú správnosť tým, čo je systémové, čo neprotirečí zákonitostiam jazyka“ (porov. Dolník, 2020, s. 9).

<sup>4</sup> Názov sa môže považovať za medzinárodné exonymum, ak sa používa aspoň v dvoch jazykoch (porov. Ripka, 2008, s. 58).

monštráciou moci<sup>5)</sup> zaviazala používateľov jazyka na výlučné používanie tvaru *Lombardsko* vo verejnej oficiálnej komunikácii. Sproblematizovala uvádzanie tohto názvu aj v neoficiálnej komunikácii, v ktorej doposiaľ prevažuje názov *Lombardia*. Kultivovaný používateľ jazyka bude nútený prehodnocovať svoje štylizácie a zamýšľať sa, kedy a kde všade má namiesto *Lombardie* použiť *Lombardsko*. Jeho otázky môžu znieť napríklad: Pocestujeme do *Lombardie* alebo do *Lombardska*? – Cyklisti absolvujú *Giro d’Lombardia* alebo okruh *Okolo Lombardie*, alebo preteky *Okolo Lombardska*? – Pôjde Sagan *Lombardiu* alebo *Lombardsko*? – Liga severu požaduje autonómiu pre *Lombardiu* či *Lombardsko*? Bezpochyby sa objavia aj otázky jazykovej správnosti a spisovnosti: Je správne (spisovné) *Lombardia* alebo *Lombardsko*?

Tieto otázky sú problematické svojou implicitnou disjunktívnosťou, teda sugerovaním, že správny tvar je len jeden, resp. že jeden tvar je správnejší, kým druhý nesprávny alebo aspoň nesprávnejší.

Skutočným problémom je navodenie a legitimizácia situácie, ktorá v určitom momente postaví do protikladu dva koexistujúce varianty jedného geografického názvu a spúšťa rozličné názory, otázky a pomerne zbytočnú diskusiu. Zbytočnú preto, že používateľ jazyka môže dostať len takú odpoveď, že by mal rešpektovať záväznú štandardizáciu geografických názvov z územia mimo SR a s ňou aj názov *Lombardsko*. Preto základná otázka je sociolingvistická. Týka sa príčin vzniku tejto konkrétnej jazykovej situácie a jej zmyslu – aký cieľ sleduje táto štandardizácia, čiie potreby napĺňa, prečo vôbec nastala? Nebude modelom pre ďalšie „inovatívne“ štandardizácie z kategórie talianskych regiónov, napr. *\*Molizésko*, *\*Bazilikátsko*, *\*Umbrijsko*, *\*Lácijsko*? Samotná štandardizácia údajne „novšieho“ a nie natoľko vžitého pomenovania *Lombardsko* namiesto „staršieho“, teda reálne vžitého a do slovenčiny plne integrovaného pomenovania *Lombardia* vyznieva neštandardne.

Ak by tento štandardizačný akt nebol záväzný, tak by ostal len jedným z mnohých pseudosystémových intervencií do používania jazyka. Ale pretože ho považujeme za príklad neadekvátneho využitia legislatívnej moci a za nezmyselnú jazykovú obštrukciu v (nepriroznanom) mene slovenskosti, nechceme ho prejsť mlčaním. Na tomto príklade chceme pripomenúť, že ak má byť štandardizácia geografických názvov rešpektovaná a ak má štandardizačný orgán ostať autoritou, mal by rešpektovať stav a potreby jazykovej praxe, vlastné zásady, ktoré si v rozličných dokumentoch stanovil<sup>6)</sup>, ale aj globálne tendencie<sup>7)</sup>, ktorých je súčasťou a ku ktorým sa hlási. Nechceme spochybňovať potrebu štandardizačnej práce a užitočnosť Názvoslovnjej komisie ÚGKK SR. Činnosť názvoslovných autorít je dôležitá a nevyhnutná. Sme však

<sup>5)</sup> Uskutočňuje sa rozhodnutím o štandardizácii, ktoré vydáva Úrad geodézie, kartografie a ka-  
tastra SR.

<sup>6)</sup> Napr. Koncepciu rozvoja štandardizácie geografického názvoslovia Slovenskej republiky na  
roky 2011 – 2015 [2].

<sup>7)</sup> Napr. Rezolúcie prijaté na konferenciách OSN o štandardizácii geografických názvov [3].

presvedčení, že jednotlivé výsledky štandardizácie geografických názvov môžu, dokonca majú byť predmetom širšej odbornej diskusie s prihliadnutím na dosah ich uplatňovania v jazykovej praxi. Práve prepojenosť exoným s jazykovou politikou zdôrazňoval M. Majtán (2007, s. 15), keď upozorňoval: „Bolo by nešťastím neskúmať naďalej problematiku exoným, najmä v súvislosti s praktickou jazykovou politikou.“ Podmienkou poznania týchto súvislostí je, aby mala verejnosť k dispozícii aj informácie o procese štandardizácie, najmä o odborných argumentoch, na základe ktorých sa prijímajú záväzné rozhodnutia o štandardizácii geografických názvov v slovenčine. Bez poznania týchto argumentov ostávajú potenciálni aktéri ďalších diskusií odkázaní na vlastné domnienky a rozličné druhy predpokladov. Nedostatok informácií vždy negatívne ovplyvňuje možnosť porozumenia situácie a možnosť participácie jednotlivých aktérov na korektnej diskusii. Pripomíname to preto, že jednou z úloh sociálnej lingvistiky je identifikovať možnosti sociálneho aktérstva v odbornom diskurze. Štandardizácia geografického názvoslovja v slovenčine je oblasťou, ktorá by mohla „uniesť“ vyššiu participáciu odbornej i laickej verejnosti vo vzťahu k jazyku a jeho normám. Vychádzame zo sociolingvistického princípu subsidiarity, že používatelia jazyka majú jeho normy nielen rešpektovať, ale aj spoluvytvárať. Štandardizácia jazykových noriem by mala vychádzať z jazykovej konvencie a smerovať k spoločenskému konsenzu.

V ďalšom texte uvádzame širší adaptačný kontext toponým talianskeho pôvodu označujúcich regióny. Chceme poukázať na súvislosť interlingválneho vzťahu (symetrie či asymetrie) lexém východiskového a cieľového jazyka a na mieru adaptácie preberaných pomenovaní. Zvuková a grafická odlišnosť talianskych pomenovaní opodstatňuje ich prispôbenie potrebám slovenčiny a vznik exoným. Nie vždy však interlingválna asymetria musí viesť ku vzniku exonyma – v slovenčine zo skupiny názvov talianskych regiónov sú viaceré endonymá. Opodstatnenosť štandardizácie, ktorá vychádza z interlingválnej symetrie (tal. *Lombardia* – slov. *Lombardia*) a vedie k interlingválnej asymetrii (tal. *Lombardia* – slov. *Lombardsko*), je v súčasnosti pochybná. Táto, v istom zmysle sekundárna adaptácia, sa javí ako antisystémová.

Z formálneho hľadiska je pomenovanie *Lombardsko* vytvorené korektne, v súlade s adaptačnými mechanizmami slovenského jazyka<sup>8</sup>. Onymická prípona *-sko/-c)ko* je typickým domácim topoformantom, ktorý signalizuje, že ide o pomenovanie geografického priestoru – krajiny, štátu (napr. *Pol'sko*, *Rusko*, *Nemecko*), oblasti, regiónu

<sup>8</sup> Pravidelnosť odvodnenia nezaručuje prijateľnosť týchto derivátov v jazykovej praxi. Vlnu kritiky (napr. J. Jacko, J. Kačala, cit. in Bartko, 2014) si vyslúžila expanzia istých regionálnych inzertných novín, ktoré majú v titule často mechanicky vytvorené pseudotoponymá, ako napr. *Prešovsko*, *Bratislavsko*, *Zlatomoravecko*, *Bardejovsko*, *Sobrancecko* atď. Neprijateľnosť týchto názvov nespočíva v nespisovnosti či nesprávnom odvodení, ale v tom, že nevychádzajú z reálnej komunikačnej konvencie a onymickej situácie pri označovaní širších prímestských lokalít, že sú len umelo vytvoreným konštruktom.

nu (*Bretónsko, Alsasko, Sliezsko*). V rámci exoným existuje veľká skupina názvov území, ktoré sú zakončené inak než na *-sko/-c)ko* (napr. *Kastília, Kašmír, Polesie, Porúrie, Amazónia, Lužica*). Územie súčasného Talianska sa člení na regióny<sup>[4]</sup>, provincie a komúny (obce). Väčšinu z názvov dvadsiatich talianskych regiónov v slovenčine tvoria exonymá, teda pomenovania, ktoré sa v slovenčine adaptovali a následne v jazyku a vedomí jeho nositeľov vžili. Exonymum<sup>9</sup> chápeme ako názov pre objekt z cudzieho lingvokultúrneho prostredia, pričom tento názov je prispôsobený potrebám cieľového jazyka. Pod prispôsobovaním sa cudzích lexém rozumieme realizáciu takých formálnych zmien v preberanom pomenovaní, ktoré umožnia v cieľovom jazyku jeho adekvátnu výslovnosť, zápis, skloňovanie a bezproblémové používanie. Adaptačné mechanizmy predstavujú celý komplex zmien, ktoré zasahujú preberané pomenovanie na rozličných úrovniach.<sup>10</sup>

Základnými adaptačnými procesmi, ktoré spolu úzko súvisia, sú transfonemizácia a transortografizácia. Pri transfonemizácii preberaných pomenovaní ide o zvukovú adaptáciu cudzích hlások a hláskových skupín, o prehodnotenie fonémy na segmentálnej aj suprasegmentálnej úrovni (Ološtiak, 2007). Pri názvoch talianskych regiónov je to napr. prehodnotenie *gn* [ŋ]<sup>11</sup>: *Sardegna* [sardeňa] → *n* [n]: *Sardinia* [sardínia] alebo → *ň* [ň] *Bologna*: [boloňa], hláskovej skupiny [či] → [cí] v názve *Sicilia* [sičília] → *Sicília* [sicília], *ge*<sup>12</sup> [dže] → *ža* [ža] *Adige* → [adiže] → [adiža], *Piemonte* → *Piemont*. Na suprasegmentálnej úrovni prebieha prehodnotenie talianskeho prízvuku na dĺžku v slovenčine, najmä vo viacslabičných názvoch, pričom sa prízvuk systematicky presúva na prvú slabiku napr. *Calabria* → *Kalábria*, *Campania*<sup>13</sup> → *Kampánia*, *Liguria* → *Ligúria*, *Sicilia* → *Sicília*, *San Marino* → *San Maríno*, *Vaticano* → *Vatikán*. Prevzaté a zvukovo adaptované názvy podliehajú transortografizácii – v slovenčine sa zapisujú prostredníctvom grafém slovenskej abecedy *Calabria* → *Kalábria*, *Campania* → *Kampánia*, *Puglia* → *Apúlia*, *Marche* → *Marky*, *Vaticano* → *Vatikán*, *Adige* → *Adiža*.

V niektorých prípadoch môžeme hovoriť o transsémantizácii (jej translačnom type), pri ktorej sa pomenovanie (jeho časť) prekladá. Vyskytuje sa pri viacslabých

<sup>9</sup> Porov. definíciu podľa Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names (Slovníka termínov používaných pri štandardizácii geografických názvov)<sup>[1]</sup>, ako aj podľa Harvalík, 2017.

<sup>10</sup> M. Ološtiak (2016, s. 10 – 16), rozvíjajúc kontaktologický výskum R. Filipoviča a J. Furdíka, pomenúva, systemizuje a charakterizuje tieto adaptačné procesy v slovenčine: transparadigmatizácia, transsyntagmatizácia, transfonemizácia, transmorfemizácia, transmorfologizácia, transderivácia, transsémantizácia, transortografizácia, transpragmatizácia.

<sup>11</sup> Aproximácia podľa slovenskej fonetickej abecedy: pre mäkkú nazálu *ň* navrhuje R. Pavlík (2014, s. 102) zápis [ɲ].

<sup>12</sup> Myslí sa *g* v taliančine v hláskových skupinách *gi*, *ge*, ktoré sa čítajú [dʒi, dʒe]. Hláskové skupiny *gia*, *gio*, *giu* sa čítajú [dʒa, dʒo, dʒu], teda bez *i*-ového segmentu, napr. *Giulia* – [dʒulia]. Tento segment (-i) sa zachováva vo výslovnosti hláskových skupín zapísaných ako *ghi*, *ghia*, *ghio*, *ghiu*.

<sup>13</sup> V zozname exoným ÚGKK sa ako východisková podoba exonyma *Kampánia* chybné uvádza *Campagna* namiesto *Campania*.

pomenovaniach obsahujúcich popri propriálnej aj apelatívnu zložku, ktorú je možné preložiť, napr. *Valle d'Aosta* → *Údolie Aosty* (rieky Aosta), *Alto Adige* → *Horná Adiža*. Ďalším druhom adaptácie je transsyntagmatizácia (transkolokácia), pri ktorej sa mení slovosled členov pomenovania, napr. *Friuli Venezia Giulia* → *Furlansko-Júlske Benátky*.

Transmorfemizáciu – nahrádzanie či obmieňanie morfémy východiskového jazyka morfémyami cieľového jazyka vidíme napr. v zmene zakončenia  $e \rightarrow \emptyset$  (*Piemont-e*) → (*Piemont-ø*), v hláskovej obmene, napr.  $e \rightarrow a$  (*Adige* – *Adiža*),  $o \rightarrow y$  (*Abruzzo* – *Abruzzy*<sup>14</sup>),  $ia \rightarrow sk-o$  (*Lombard-ia* → *Lombard-sk-o*),  $a \rightarrow sk-o$  (*Toscan-a* → *Toskán-sk-o*). Na základe zakončenia v cieľovom jazyku sa preberané pomenovania začleňujú do jeho skloňovacieho systému. Súčasťou transmorfológizácie môže byť aj zmena rodu. V prípade názvov *Lombardia*, *Toscana* atď. ide o transgenerizáciu zo ženského rodu na stredný rod<sup>15</sup>, v prípade názvov *Veneto*, *Friuli*, *Trento* atď. z mužského rodu na stredný rod. Transgenerizáciou pomenovaní vzniká asymetria aj v parametri rodu, resp. naruša sa rodová symetria tal. *Lombardia* (ž.) – slov. *Lombardia* (ž). asymetriou tal. *Lombardia* (ž.) – slov. *Lombardsko* (n.). Ak *Lombardia* a *Lombardsko* v jazyku fungujú paralelne, tak z hľadiska jazykovej prirodzenosti vzťah pomenovaní, ktorý zachováva medzijazykovú rodovú symetriu, (femininum – femininum) predstavuje percepčnú výhodu oproti vzťahu, ktorý je medzijazykovo rodovo asymetrický.

Výraznejšie adaptačné zmeny vidieť najmä na „starobylej vrstve exoným“ (Harvalík, 2017), ako je *Toscana* → *Toskánsko*, *Veneto* → *Benátsko*, *Friuli* → *Furlansko*, *Trentino* → *Tridentsko*. Kým pri názvoch *Toscana*, *Friuli* či *Veneto* bola adaptácia motivovaná ich interlingválnou výslovnostnou aj grafemickou asymetriou, tak pri názve *Lombardia* žiadna formálna odlišnosť nebola, preto v slovenčine oddávna ako názov regiónu figuruje *Lombardia*. Práve univerzálnosťou, ktorú vidíme v absencii výrazného výslovnostného či pravopisného rozdielu vo východiskovom a cieľovom jazyku, je pomenovanie *Lombardia* (podobne ako *Umbria*) medzi názvami talianskych regiónov v slovenčine výnimočné. Ich grafická podoba v slovenčine je identická s podobou v taliančine a ich výslovnosť v taliančine a slovenčine je podobná. *Lombardia* a *Umbria* nevyžadujú výraznejšiu adaptáciu a nepovažujeme ich za exonymá<sup>16</sup>.

Subsystém názvov talianskych regiónov v slovenčine väčšinou tvoria exonymá, ktoré sú v slovenčine adaptované a sú dlhodobo vžit. V menšej miere tento podsystém

<sup>14</sup> *Abruzzy* je v zozname slovenských exoným charakterizované len ako pohorie (poh.). Nie je teda jasné, či ide o synkretizmus a *Abruzzy* má označovať aj daný región, alebo názov regiónu *Abruzzo* zatiaľ nie je štandardizovaný.

<sup>15</sup> Taliančina nemá stredný rod.

<sup>16</sup> Niektorí onomastici a geografi za exonymá považujú aj onymické formy, ktoré neprešli žiadnou formou jazykovej adaptácie v cieľovom jazyku. V ich chápaní pre status exonyma postačuje samotné využitie cudzieho toponyma, teda že sa v cieľovom jazyku inojazyčný názov geografického objektu vyskytuje (porov. Harvalík, 2017).

obsahuje aj endonymá – názvy talianskych regiónov, pri ktorých existuje spomínaná asymetria a dôvod na formálnu adaptáciu, ale napriek tomu sa neprepisujú a ich výslovnosť sa výrazne nevzdďaľuje od talianskej výslovnosti, napr. *Emilia-Romagna*, [e'-milja ro'maɲna]<sup>17</sup>, *Molise* [mo'lize], *Lazio* ['latsjo], *Basilicata* [bazili'kata]. Ale iba v prípade *Lombardska* sa v slovenčine štandardizoval názov, ktorý nahradil dlhodobo vžitý, do jazyka integrovaný názov *Lombardia*. Integrovanosť jazykových jednotiek v jazyku prináša aj ich kontextovú profiláciu a adekvátne využitie. Novoštandardizovaný názov *Lombardsko* však nenahrádza názov *Lombardia* v jeho úplnosti, resp. vzájomná substitúcia týchto názvov môže byť v historickom kontexte zmätočná.

V minulosti (do zjednotenia v 18. storočí) sa územie dnešného Talianska delilo na množstvo rôznych politicko-správnych útvarov, ktoré priebežne vznikali i zanikali. Ich názvy sa doposiaľ uplatňujú v historiografii. V ranom stredoveku (6. st.) si západogermánske kmene Longobardov podmanili severnú a strednú Itáliu<sup>18</sup>. Vznikla severotalianska *Longobardia Maggiore* (tal.) zahŕňajúca *Lombardské kráľovstvo* a územie *Trenta*, *Furlanska* a *Toskánska*. *Longobardia Minore* na juhu zahŕňala *Spoletské vojvodstvo* (tal. *Ducato di Spoleto*<sup>19</sup>) a *Beneventské vojvodstvo* (tal. *Ducato di Benevento*). K ďalším historickým názvom štátnych útvarov na Apeninskom polostrove patrí *Lombardsko-benátske kráľovstvo* (*Regno Lombardo-Veneto*), *Parmské a piazenské vojvodstvo* (*Ducato di Parma e Piacenza*), *Toskánske veľkovojvodstvo* (*Granducato di Toscana*<sup>20</sup>), *Kráľovstvo dvoch Sicílií* (*Regno delle due Sicilie*), *Benátska republika* (*Repubblica di Venezia*), resp. *Najjasnejšia benátska republika* (*Serenissima Repubblica di Venezia*), *Florentská republika* (*Repubblica Fiorentina*) atď. Tieto názvy svoje uplatnenie nachádzajú v historickom diskurze, napr. vo výpovediach typu: „Generál Napoleon Bonaparte, pochádzajúci z ostrova Korzika, vpadol v roku 1796 do Piemontu a Sardínskoho kráľovstva. Dobyl Lombardsko, Benátsko, Janovsko a obsadil aj ďalšie menšie štátiky až po hranice pápežského štátu.“

Geografické názvy ako *Benátky* – *Benátsko*, *Janov* – *Janovsko* tvoria spomínanú starobylú vrstvu exoným, ktoré boli preberané v období významných vývojových (hláskových) zmien v cieľovom jazyku a ich adaptovaná forma v slovenčine sa od pôvodnej formy výrazne odlišuje, napr. *Firenze* – *Florenci*a, *Genova* – *Janov* (Harvalík, 2017). Táto vrstva exoným zároveň patrí medzi dlhodobo vžité, živé a frekventované jazykové jednotky. V historických prameňoch sa *Lombardsko* vyskytuje najmä ako súčasť pomenovania štátneho útvaru (1819 – 1866) *Lombardsko-benátskeho kráľovstva*. V ňom už *Lombardsko* nie je substantívom, ale adjektívnou časťou adjektívneho kompozita so spájacou morférou *-o-*. Ľ. Štúr vo svojom článku

<sup>17</sup> Výslovnosť pomenovaní v tejto vete uvádzame podľa Dizionario di pronunzia italiana online<sup>[5]</sup>.

<sup>18</sup> V hesle *Longobard* Slovníka súčasného slovenského jazyka (2011, s. 1015) sa v tomto kontexte uvádza *Itália*, nie *Taliansko*.

<sup>19</sup> V zátvorkách uvádzame zápis v taliančine.

<sup>20</sup> U Ľ. Štúra aj *Toškána* (1845, s. 98).

(1845, s. 98) spomína: „Lombardsko-Venetskuo kráľovstvo je stvorenuo z predešlích vojvodstvou Milána a Mantui a z najvetšej čjastki bývalej slobodnej obce Venetskej.“ V *Lombardsko-benátskom kráľovstve* sa spojili oblasti (územia) *Lombardie* a *Benátska*. Ottův slovník naučný (1900, s. 302) pri hesle *Lombardie* uvádza: „Po vídeňském kongresu byla Lombardie vrácena Rakousku a sloučena s územím bývalé republiky Benátské v kráľovství Lombardsko-Benátské.“ (s. 302). V týchto pasážach sa uplatňujú obidve podoby, pričom každá má svoj význam a označuje čiastočne iný denotát. Názov *Lombardsko* tu primárne označuje politický útvar (lombardskú časť kráľovstva, v taliančine adj. *Lombardo*) a *Lombardia* primárne označuje geografickú lokalitu, v ktorej tento útvar existoval. Ottův slovník naučný *Lombardiu* definuje ako „země v sev. Itálii, hraničí na s. se Švýcarskem, na j. s Emilií a Ligurií, na z. s Piemontem, na v. s Tyrolskem a Benátskem.“ Tento kontext je príkladom referenčného rozdielu medzi geografickým územím a politickým útvaram.

V súčasnosti sa názov *Lombardia* hodnotí ako „staršie“. Slovník súčasného slovenského jazyka (2011, s. 1013) uvádza: „**Lombardsko** -ka s., star. **Lombardia** [-d-] -ie ž. ► historické územie a súčasný región na severe Talianska na hraniciach so Švajčiarskom“. Kvalifikátor „staršie“ zrejme zohľadňuje štandardizáciu a existenciu novoštandardizovaného pomenovania *Lombardsko*, teda novšiu a akoby modernejšiu (?) či ideálnejšiu (?) referenčnú normu, než predstavovala *Lombardia*. Väčšinou sa týmto kvalifikátorom označujú názvy, ktoré v priebehu času zastarávajú alebo sú historickými územiami, napr. *Francia*, *Itália*, *Byzancia*. Nie je jasné, kedy stihla *Lombardia* zastarať, ak označuje historické územie, ale aj súčasný taliansky región a najmä ak sa doposiaľ v jazyku dominantne využíva. V momentálne najaktuálnejšom atlase sveta na slovenskom knižnom trhu, vo *Veľkom atlase sveta* (2016), v slovenskej mutácii stále figuruje *Lombardia*.

Aj v tomto prípade sa potvrdzujú slová J. Bosáka o tom, že „kvalifikátory v slovníkoch patria medzi najdiskutovanejšie a najproblematickejšie javy, lebo sú odrazom zložitých vzťahov, väzieb, prienikov jednotlivých typov noriem, výsledkom ich kooperácie i protirečení, akousi synergickou ‚výstupnou jednotkou‘“ (Bosák, 2008, s. 124). Kvalifikátor „staršie“ vo vzťahu k názvu *Lombardia* neodráža prirodzené posuny slov na časovej osi, nahrádzanie staršieho výrazu novším, keď by *Lombardsko* vytlačalo *Lombardiu* na perifériu jazyka. Miesto a rozsah využitia týchto konkurenčných pomenovaní sa v čase ustálili. *Lombardsko* nie je novým pomenovaním – v slovenčine figuruje už v názvoch historických štátnych útvarov a území (porov. ukážky z korpusu), takže sa prirodzene využíva v historickom kontexte. *Lombardia* je pôvodným (autochtónnym), aktuálnym a frekvenčne dominantným geografickým názvom súčasného talianskeho regiónu. Ak je niečo nové vo vzťahu *Lombardia/Lombardsko*, tak je to postoj slovenskej štandardizačnej autority a lokálne normatívne stanovisko premietnuté do novoštandardizovaného tvaru *Lombardsko*.

Kvalifikátor „staršie“ pri názve *Lombardia* teda neodráža posun využívania výrazu v našom jazyku na časovej osi, iba reflektuje mimojazykový legislatívny zásah. Hodnotenie výrazu tak nevychádza z temporálneho, ale skôr z normatívneho hľadiska. Podstatou tohto hodnotenia nie je vzťah staršieho a novšieho, ale nový status záväznosti, štandardizáciou pripísaný jednému z pomenovaní. Kvalifikátor, ktorý by odlišil naturálno-temporálne a normatívno-temporálne hľadisko, zatiaľ nie je v slovenskej lexikografii vymedzený. Z normatívneho hľadiska (porov. SSSJ, 2006, s. 38 – 39) sa vymedzujú len kvalifikátory subštandardné (subšt.) a slangové (slang.). Pri uvádzaní hesiel typu *Lombardia/Lombardsko* by namiesto kvalifikátora „staršie“ k názvu *Lombardia* bol výstižnejší kvalifikátor „novošťandardizované“ k názvu *Lombardsko*. Konflikt bežnej jazykovej praxe (*Lombardia*) a neobíditeľných noriem s ich názvoslovnými supersystemizujúcimi ideálmi (*Lombardsko*) by tak dostal jasnejšie kauzálne kontúry. Ak by sa pri uvádzaní pomenovaní priorizovala reálna jazyková prax, podoby *Lombardia* a *Lombardsko* by sa obišli bez akéhokoľvek kvalifikátora, ostali by vo vzťahu kontextových variantov.

Lexikografické spracovanie a štandardizácia geografických názvov tvorí základ pre výkladové položky v iných informačných zdrojoch. Slovenská Wikipédia<sup>[6]</sup> uvádza: „Lombardsko alebo staršie Lombardia (po taliansky: Lombardia) je región na severe Talianska medzi Alpami a údolím Po. Lombardia hraničí s regiónmi Piemont, Emilia-Romagna, Benátsko, Tridentsko-Horná Adiža a Švajčiarskom. Hlavné mesto Lombardie je Miláno. Jedna pätina obyvateľov Talianska žije v Lombardii a jej hlavné mesto (Miláno) je štvrtá najväčšia konurbácia v Európe s viac než 6,5 miliónmi obyvateľov. Súčasným prezidentom Lombardska je Roberto Formigoni.“ Táto pasáž používanie vlastných mien<sup>21</sup> ešte viac problematizuje a relativizuje hodnotu celej informácie. Nedostatkom, ktorý zneisťuje čitateľa, je koexistencia a striedanie obidvoch podôb *Lombardia* aj *Lombardsko* na ploche odseku spôsobom promiskue – bez jasnej hierarchie, bez zmienky o tom, že staršie znamená štandardizované, a teda záväzné. Názov *Lombardsko* je však aj tu (hoci možno intuitívne) použitý len v súvislosti s úradom prezidenta a referuje primárne na názov administratívneho útvaru, nie geografického regiónu. Aj letmý pohľad naznačuje, že jazyková prax exponovaného informačného zdroja v slovenskom jazyku eviduje existenciu novostandardizovaného tvaru, ale ani na ploche definície tento názov nepoužíva tak, ako to štandardizácia stanovuje. Je ukážkou toho, že daná štandardizácia v jazykovej praxi nefunguje, resp. nefunguje dobre. Jednoduchým vysvetlením, zloženým z množstva drobných dôvodov, je to, že táto štandardizácia používateľom zrejme nevyhovuje.

---

<sup>21</sup> Evidentnou chybou je názov rieky (*Po*) v spojení údolie rieky Po, ktoré by malo znieť údolie Pádu, či údolie rieky Pád. (Medzičasom na uvedenej stránke došlo k odstráneniu týchto chýb a v súčasnosti sa na nej uvádza správna podoba údolie rieky Pád. Pozn. red.)

Ak sa bližšie prizrieme používaniu jazyka zachytenému v korpusoch slovenčiny – či už vo webových korpusoch Aranea<sup>22</sup>, alebo v Slovenskom národnom korpuse<sup>23</sup> –, zistíme, že ani z frekvenčného hľadiska nie je výskyt pomenovania *Lombardsko* natoľko významný, aby sa dal vysvetliť ako dôvod jeho šandardizácie. Vo webovom korpuse Aranea sa nachádza 50 výskytov názvu *Lombardsko* napr. v takýchto kontextoch:

**Query *Lombardsko* 50 (0.04 per million)**

|                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Rakúšania stratili <i>Lombardsko</i> r. 1859 a Benátsko r. 1866, keď sa tieto krajiny stali súčasťami zjednoteného Talianska.                                                                            |
| Piemont hraničí s Francúzskom, Švajčiarskom a talianskymi regiónmi <i>Lombardsko</i> , Ligúria a Valle d'Aosta.                                                                                          |
| Plne obsadený vlak regionálnej spoločnosti Trenord smeroval z mesta Cremona v regióne <i>Lombardsko</i> do Milána, avšak okolo 07.00 h sa vykoľajil medzi Pioletlom a obcou Segrate.                     |
| Zásluhy si pripisuje i región Piemonte, odkiaľ pochádzajú piškóty Savoiaardi, ktoré tvoria základ tiramisu spolu s ostatnými ingredienciami, ale aj <i>Lombardsko</i> , odkiaľ zase pochádza mascarpone. |
| Riekami Pád a Adiža vymedzuje Marco svoj kraj, Lombardsko, v ktorom vládla cnosť a dvornosť dovtedy, kým sa nezačal boj cisára Fridricha II. s cirkvou v prvej polovici 13. storočia.                    |

V tom istom korpuse sa *Lombardia* nachádza 473-krát v takýchto kontextoch:

**Query *Lombardia* 473 (0.38 per million)**

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Na záver roka 2010 odstúpil Peťo z majstrovstiev sveta i z Giro di <i>Lombardia</i> .                                                                                                                                                                                                             |
| Kardinál Angelo Scola, milánsky arcibiskup a metropolita <i>Lombardie</i> , dnes zaslal telegram Mons. Robertovi Bustimu, biskupovi mantovskej diecézy, v ktorom vyjadruje svoju duchovnú blízkosť, modlitbu a solidaritu rodinám obetí, ako aj všetkým, ktorí sa nachádzajú v zložitej situácii. |
| Len tri regióny – <i>Lombardia</i> , Švajčiarsko a Bratislavský kraj figurujú v tabuľke č. 2 aj v tabuľke č. 3., t. j. majú vysokú denzitu zamestnanosti v sektorech high-tech služieb a v skupine sektorov výroby vysokých technológií.                                                          |
| Majster barokovej maľby začiatku 17. storočia sa narodil ako Michelangelo Merisi v malom horskom mestečku v <i>Lombardii</i> zvanom Caravaggio.                                                                                                                                                   |
| Ak vyhrá Vuelta, tak asi bude cyklistom roka. Dokonca je možné že pôjde aj <i>Lombardiu</i> a tam tiež nie je bez šance (P. Sagan)                                                                                                                                                                |
| Germánski dobyvatelia sa však postupne romanizovali a ostali po nich iba stopy v toponymii či etnonymii ( <i>Lombardia</i> , Normandia, Francia atď.).                                                                                                                                            |

<sup>22</sup> Araneum Slovaca V Maius (Slovak, 20.01) 1.25 G .<sup>[6]</sup>

<sup>23</sup> Slovenský národný korpus, verzia prim-8.0-public-sane.<sup>[7]</sup>

V tomto korpuse je výskyt podoby *Lombardia* približne 9-násobne vyšší ako výskyt podoby *Lombardsko*.

V SNK sa Lombardsko nachádza 173-krát (priemerná redukovaná frekvencia je 65,59).

Hľadané **Lombardsko 173** (0,13 na milión) | ARF: **65,59**

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Nemocnice v talianskom <i>Lombardsku</i> prestávajú byť schopné prijímať nových ľudí nakazených koronavírusom.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| Nevie sa, kto priniesol vírus z Číny. V <i>Lombardsku</i> ho však do istej miery rozšíril jeden 38-ročný muž.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Taliansko sa stalo najviac zasiahnutou krajinou v Európe. Najviac zo 132 infikovaných (89) hlásia z <i>Lombardska</i> .                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| Hlavným riadiacim centrom JRC je Ispra v <i>Lombardsku</i> na severe Talianska a pod JRC spadá celkove sedem inštitútov.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| Okrem vrátených území Tirolska, Vorarlberska a Salzburska, Haliče, Dalmácie a Istrie získala habsburská monarchia – ako odškodnenie za stratené nemecké a nizozemské územia – Lombardiu a Benátsko, ktoré sa vo forme tzv. <i>Lombardsko-benátskeho</i> kráľovstva stali pevnou súčasťou rakúskej monarchie. Príslušníci habsburskej dynastie vládli takisto v kniežatstvách Parma, Piacenza, Modena a Toskana (Toskánsko), čím Rakúsko zaujalo pozíciu najvplyvnejšej veľmoci na Apeninskom polostrove. |

V SNK sa podoba *Lombardia* nachádza 411-krát v takýchto kontextoch.

Hľadané **Lombardia 411** (0,30 na milión) | ARF: **187,98**

|                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Dvadsaťsedemročný zvolenský rodák Beck má za dvojhu v <i>Lombardii</i> istotu 55 bodov do počítačového poradia a šeku na 3600 eur.                                                                                                                                           |
| Giro d'Italia, Vuelta a España, Miláno – San Remo, Paríž – Roubaix, Liège – Bastogne – Liège a Giro di <i>Lombardia</i> budú tvoriť novú kategóriu, najvyššiu na európskom kontinente.                                                                                       |
| Miláno disponuje ďalšími faktormi: leží v „srdci Európy“, spolu s <i>Lombardiou</i> patrí v k štyrom tzv. „hlavným motorom Európy“ v zmysle hospodárskej sily, vedy a výskumu a inovačných technológií, sily terciálneho a kvartárneho sektora hospodárstva.                 |
| SKUPINA A: FC IZOLEX Košice - Regione <i>Lombardia</i> (Tal.) 17:1.                                                                                                                                                                                                          |
| Na základe sprievodných listín Masník so Simonidesom cestovali po mestách a mestečkách od 15. 06. 1675 – 13. 11. 1676 (Neapol, Rím, Florencia, Bologna, Ferrara, Padova, Benátky, <i>Lombardia</i> , Alpy-Švajčiarsko, južné Nemecko, Wittenberg, Lužica, Sliezsko, Uhorsko. |

V tomto korpuse je výskyt podoby *Lombardia* približne dvojnásobne vyšší než výskyt podoby *Lombardsko*. Na vysokom ARF lemy *Lombardia* sa podieľa športová publicistika (najmä v denníku *Sme*), a to spravodajstvo o pretekoch *Okolo Lombardie* (*Giro di Lombardia*). Objavuje sa aj špecifické spojenie ísť *Lombardiu*, čiže absolvovať preteky *Okolo Lombardie*. V názve týchto pretekov je doposiaľ vždy *Lombardia* ako výsledok transpragmatizácie názvu v cieľovom jazyku, jeho zapojenia do kolokácií a viacslovných pomenovaní. Aj keď sa názov podujatia – jeho apelatívny člen *giro* (*okruh*) nahrádza predložkou *okolo*, propriálny člen názvu sa neprekladá a nemení. A tak v slovenčine Peter Sagan „ide“ buď *Giro di Lombardia* alebo *Okolo Lombardie*, nikdy \**Okolo Lombardska*. Frekvenčné údaje z obidvoch korpusov týkajúce sa miery využívania podôb *Lombardia* a *Lombardsko* vypovedajú v prospech podoby *Lombardia*.

Okrem frekvenčného a formálneho hľadiska, ktoré sledujú výskyt a podobu geografického názvu v cieľovom jazyku, treba spomenúť aj širší spoločenský aspekt a globálne tendencie v používaní exoným a endoným. Každá z rezolúcií OSN od 70. rokov minulého storočia<sup>24</sup> odporúča nerozširovať počet exoným v národných jazykoch, pretože v globalizovanom svete strácajú svoju funkciu. Naopak, odporúča posilňovať a uprednostňovať používanie oficiálnych názvov – endoným. Priorizovať pomenovania v podobe, v akej vznikli a v akej sa používajú v autochtónnom jazyku, resp. v jazykoch, ktorými sa hovorí na území, kde je geografický objekt lokalizovaný. Táto tendencia vychádza z potreby presnosti, jednoznačnosti a unifikácie (názvoslvej harmonizácie) pri označovaní cudzích geografických objektov, z potreby obmedzovať tvorenie nových názvoslovných variantov v národných jazykoch.

Na exonymá sa ako na jazykové sedimenty v živom jazyku navrstvuje veľký počet ďalších pomenovaní, ktoré referujú na rozličné geografické objekty. Väčšina talianskych vlastných mien, napr. pomenovania turistických destinácií, lokalít, mestských častí, ulíc, atrakcií, reštaurácií, pamiatok atď., sa pre potreby cestovného ruchu do slovenčiny neprekladá (napr. *Villetta Maite sa nachádza v pokojnej časti Bibione na Lido dei Pini, približne 700 m od piesočnatej pláže.*<sup>[9]</sup>).

Exonymá majú v jazykoch stále svoju dôležitú úlohu a mnohé z nich sú neodmysliteľnou súčasťou národného jazyka a literatúry. Považujú sa za objekt kultúrneho dedičstva. Historické exonymá sú nevyhnutné pre správnu časopriestorovú identifikáciu označovaných objektov. Svoje opodstatnenie a funkciu má názov *Lombardsko* (ako časť *Lombardsko-benátskeho kráľovstva*) predovšetkým v historickom kontexte. Slabšie (menejpočetne a nesúrodo) slúži ako variant pomenovania súčasného talianskeho regiónu v jeho historicko-politicko-správnom aspekte. Vôbec neslúži ako náhrada ná-

<sup>24</sup> Výber z rezolúcií OSN je na: [http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/dokumenty-k-cinnosti/rezolucie-osn\\_vysledne.pdf](http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/dokumenty-k-cinnosti/rezolucie-osn_vysledne.pdf). Súpis všetkých rezolúcií United Nations Group of Experts on Geographical Names, UNCSGN Resolutions 1967 – 2017 je na adrese: <https://unstats.un.org/unsd/ungegn/resolutions>.

zvu *Lombardia* v iných typoch vlastných mien (napr. *Giro di Lombardia*). Vžitosť, ustálenosť, frekvencia používania, interlingválna výrazová symetria a tým aj široká jazyková extenzia a univerzálnosť naďalej favorizujú používanie názvu *Lombardia*. Ostatné názvy *Lombardsko* alebo aj *Padánia*<sup>25</sup> sú s názvom *Lombardia* vo vzťahu inklúzie tak, ako sú v rozličných časopriestorových súvislostiach vo vzťahu inklúzie ich denotáty – geografické územia a politicko-správne celky.

Nevidíme dôvod na rušenie tohto vzťahu, na vytesňovanie názvu *Lombardia* na perifériu oficiálnej komunikácie v slovenčine a na umelé pripisovanie správnosti, výlučnosti, modernosti (novosti) či slovenskosti podobe *Lombardsko*. Nepovažujeme za adekvátne označenie názvu *Lombardia* kvalifikátorom „staršie“ v jeho lexikografickom spracovaní (SSSJ), ak kvalifikátor odráža prehodnocovanie názvu na normatívnej osi. A napokon je otázne, prečo v tejto situácii, keď v jazyku existuje a používa sa viacero aloným, prečo nemôžu byť štandardizované aj dva odlišné tvary toho istého geografického objektu. Český Slovník toponymické terminologie pro standardizaci geografických jmen<sup>[10]</sup> uvádza, že „jeden objekt může mít více než jedno standardizované jméno (např. *Bruxelles – Brusel*)“. Štandardizáciou obidvoch podob *Lombardsko* aj *Lombardia* by sa zmiernil dosah autoritatívnej regulácie jazyka a mohla by sa vrátiť a legitimizovať prirodzená variantnosť v používaní týchto geografických názvov v slovenčine.

Treba znova pripomenúť, že štandardizácia cudzích názvov je službou pre jazykové spoločenstvo, a to službou v jeho prospech, nie na jeho úkor. Jazykové spoločenstvo disponuje jazykovou tradíciou, kolektívnou pamäťou a zotrvačnosťou. Prehodnocovanie záväznosti niektorých názvov má opodstatnenie, len ak reaguje na zmeny v mimojazykovej realite alebo ak spresňuje či zjednodušuje identifikáciu pomenúvaného objektu a komunikáciu o ňom. *Lombardsko* namiesto *Lombardie* je v tomto ohľade komplikáciou a anachronizmom. V tomto zmysle vyznieva aj postoj A. Závodného (2000, s. 56): „Keďže tendenciou je skôr používať pôvodné endonymá a redukovať používanie exoným, utváranie nových exoným, najmä prekladmi, sa javí ako málo produktívny a komunikačne nefunkčný anachronizmus.“ Nie je racionálne predpokladať, že umelé zvýhodňovanie jedného geografického názvu na úkor druhého povedie k tomu, že bude slovenčina systémovejšia, írečitejšia alebo čistejšia. Tieto zásahy sú pre používateľov obmedzujúce a mätúce. Vzdŕaľujú názvoslovnú normu od jazykovej praxe a od súčasných trendov jazykových (ovládanie cudzích jazykov) aj kultúrno-spoločenských (globalizácia, cestovanie, svetoobčianstvo). Sú prejavom jazykovej sebastrednosti pod zámienkou vytvárania či zachovávanía kultúrneho dedičstva. Predstavujú ďalšiu z mnohých tvárí jazykového purizmu – adaptačný maximalizmus.

<sup>25</sup> Ide o pomenovanie pre oblasť v povodí rieky *Pád*, ale aj názov hypotetickej nadregionálnej politickej formácie, ktorá by zahŕňala všetky severotalianske regióny vrátane Lombardie.

## Literatúra

- BARTKO, Ladislav: Znova o názvoch miesta s príponou *-sko* (Bratislavsko, Prešovsko). In: *Kultúra slova*, 2006, roč. 40, č. 3, s. 144 – 148.
- BOSÁK, Ján: Odras dynamiky jazyka v sústave funkčných kvalifikátorov. In: *Lexikografie v kontextu informační společnosti*. Eds. A. Rangelova – J. Světlá – A. Jarošová. Praha: ÚJČ AV ČR 2008, s. 123 – 131.
- BYSTRICKÝ, Peter: *Sťahovanie národov (454 – 568): Ostrogóti, Gepidi, Longobardi a Slovania*. Bratislava: Pro Historia, 2008. 201 s.
- DOLNÍK, Juraj: *Teória spisovného jazyka so zreteľom na spisovnú slovenčinu*. Bratislava: Veda 2010. 301 s.
- DOLNÍK, Juraj: Komunikačná kultúra. In: *Slovenská reč*, 2020, roč. 85, č. 1, s. 8 – 27.
- HARVALÍK, Milan: Exonymum (Heslo). In: *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny 2017*. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. Dostupný na: <https://www.czechency.org/slovník/Exonymum> [cit. 26. 5. 2020].
- MAJTÁN, Milan: Perspektívy rozvoja slovenskej onomastiky. In: *Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie*. Zost. M. Považaj – P. Žigo. Bratislava: Veda 2007, s. 9 – 16.
- OLOŠTIAK, Martin: Jazykovoštruktúry a komunikačno-pragmatický status vlastného mena (adaptácia anglických proprií v slovenčine). Prešov: FF PU v Prešove 2007. 225 s.
- OLOŠTIAK, Martin: Preberanie lexém. Interlingválna motivácia. In: *Prednášky z predmetu Lexikológia a derivatológia II*. Prešov: FF PU v Prešove 2016. Dostupný na <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak11/subor/3.pdf> [cit. 28. 8. 2020].
- OLOŠTIAK, Martin: Morfologická adaptácia anglických proprií v slovenčine. Dostupný na <https://www.ff.unipo.sk/slovník/Files/3-sklonovanie.pdf> [cit. 28. 8. 2020].
- Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 16. díl. Lih – Media. Praha: Vydavatel J. Otto 1900.
- PAVLÍK, Radoslav: Slovenské hlásky a medzinárodná fonetická abeceda. In: *Jazykovedný časopis*, 2004, roč. 55, č. 2, s. 87 – 109.
- RIPKA, Ivor: *Zemepisné názvy, obyvateľské mená*. Praha: Ottovo nakladatelství 2007. 144 s.
- Slovník současného slovenského jazyka. A – G. [1. zv.]. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1134 s.
- Slovník současného slovenského jazyka. H – L. [2. zv.]. Ved. red. A. Jarošová – K. Buzássyová. Bratislava: Veda 2011. 1088 s.
- ŠTÚR, Ludevít: Obozrenie sa na stav terajší národou v Europe a v Amerike. In: *Orol Tatránski*, 1845, roč. 1, č. 13, s. 97 – 101.
- Veľký atlas sveta. Bratislava: Príroda 2016. 2. uprav. vyd. 314 s.
- ZÁVODNÝ, Andrej: K fungovaniu endoným a exoným v jazykovej praxi. In: *Slovenská reč*, 2020, roč. 85, č. 1, s. 42 – 61.

## Internetové a materiálové zdroje

- [1] Názvy geografických objektov z územia mimo SR. Dostupný na: <http://www.skgeodesy.sk/sk/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/nazvy-geografickych-objektov-z-uzemia-mimo-sr> [cit. 28. 8. 2020].
- [2] Konceptia rozvoja štandardizácie geografického názvoslovia v Slovenskej republike na roky 2011 – 2015. Dostupný na: <http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/koncepcie/koncepcia-rozvoja-standardizacie-geografickeho-nazvoslovia-slovenskej-republike-roky-2011-2015.pdf> [cit. 28. 7. 2020].

- [3] Rezolúcie prijaté na konferenciách OSN o šandardizácii geografických názvov Dostupné na: <http://www.skgeodesy.sk/sk/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/dokumenty-k-cinnosti> [cit. 7. 5. 2020].
- [4] <https://www.tuttitalia.it/regioni> [cit. 7. 5. 2020].
- [5] Dizionario di pronunzia italiana online. Dostupné na <http://www.dipionline.it/dizionario/> [cit. 7. 5. 2020].
- [6] <https://sk.wikipedia.org/wiki/Lombardsko> [cit. 7. 5. 2020].
- [7] Slovenský národný korpus, verzia prim-8.0-public-sane. Dostupné na <https://bonito.korpus.sk/index.html> [cit. 7. 5. 2020].
- [8] Araneum Slovacum V Maius (Slovak, 20.01) 1.25 G , cit. 23. 5. 2020. Dostupné na: <http://unesco.uniba.sk/aranea/index.html> [cit. 20. 6. 2020].
- [9] <https://www.italieonline.eu/sk/bibione> [cit. 20. 6. 2020].
- [10] Slovník toponymické terminologie pro standardizaci geografických jmen. Dostupné na: [https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Geograficke-nazvoslovne-seznamy/Slovník-toponymicke-terminologie\\_2013.aspx](https://www.cuzk.cz/O-resortu/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Geograficke-nazvoslovne-seznamy/Slovník-toponymicke-terminologie_2013.aspx) [cit. 8. 6. 2020].

# SLOVAK LANGUAGE

JOURNAL FOR THE SLOVAK LANGUAGE RESEARCH

PUBLISHED BY ĽUDOVÍT ŠTÚR INSTITUTE OF LINGUISTICS, SLOVAK ACADEMY OF SCIENCES

---

SLOVENSKÁ REČ

ČASOPIS PRE VÝSKUM SLOVENSKÉHO JAZYKA

ORGÁN JAZYKOVEDNÉHO ÚSTAVU ĽUDOVÍTA ŠTÚRA SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

Výhradný distribútor na Slovensku/The exclusive distribution in Slovakia:

SAP – Slovak Academic Press, s. r. o., Bazová 2, 821 08 Bratislava, Slovenská republika

e-mail: [sap@sapress.sk](mailto:sap@sapress.sk), [www.sapress.sk](http://www.sapress.sk), registračné číslo 7089

Ročné predplatné pre Slovensko/Annual subscription for Slovakia: 15 €

Jednotlivé číslo/Separate issue: 5 €

© Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava

ISSN 0037-6981 (tlačená verzia/print)

EV 3695/09

ISSN 1338-4279 (online)

IČO vydavateľa 00167 088